

Sygn. akt I ACa 693/15

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 września 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie – Wydział I Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Paweł Rygiel (spr.)
Sędziowie:	SSA Grzegorz Krężolek SSO del. Barbara Baran
Protokolant:	sekr.sądowy Marta Matys

po rozpoznaniu w dniu 11 września 2015 r. w Krakowie na rozprawie

sprawy z powództwa S. S.

przeciwko A. W.

zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli

na skutek apelacji powódki

od wyroku Sądu Okręgowego w Tarnowie

z dnia 29 stycznia 2015 r. sygn. akt I C 346/13

1. **oddala apelację;**

2. **przyznaje od Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w T. na rzecz adw. P. S. z Kancelarii Adwokackiej w T. przy ul. (...) kwotę 6.642 zł (sześć tysięcy sześćset czterdzieści dwa złote), w tym 1.242 zł podatku od towarów i usług, tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powódce z urzędu z postępowaniu apelacyjnym.**

SSO del. Barbara Baran SSA Paweł Rygiel SSA Grzegorz Krężolek

Sygn. akt I ACa 693/15

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy oddalił powództwo, którym powódka S. S. domagała się nakazania pozwanemu A. W. złożenia oświadczenia woli, którego treścią będzie przeniesienie prawa własności nieruchomości składającej się z działki nr (...) o pow. 1,45 ha, położonej w miejscowości L., dla której prowadzona jest księga wieczysta o nr (...) – a to wobec odwołania darowizny dokonanej przez powódkę na rzecz pozwanego.

Sąd I instancji ustalił, że umową darowizny z dnia 25 marca 1996 roku, sporządzoną w formie aktu notarialnego, S. S. przeniosła na rzecz swojego syna A. W. własność zabudowanej nieruchomości stanowiącej działkę nr (...) o powierzchni 1,45 ha, położoną w miejscowości L.. W umowie ustanowiono na rzecz powódki dożywotnią służebność osobistą o zakresie szczegółowo w niej opisanej.

Uprzednio powódka złożyła już wobec pozwanego oświadczenie o odwołaniu darowizny, a to w związku z jej twierdzeniami, że obdarowany w sposób rażący nie wywiązuje się ze swoich obowiązków względem darczyńcy, w szczególności nie opiekuje się powódką, nie reaguje na groźby oraz obelżywe słowa kierowane przez konkubinę w stosunku do powódki, nadto wraz z konkubiną znęca się psychicznie nad powódką. To oświadczenie z dnia 24 sierpnia 2011 r. było przedmiotem badania w postępowaniu sądowym zainicjowanym przez S. S., w którym powódka domagała się przeniesienia na nią przez pozwanego własności nieruchomości wobec złożenia oświadczenia o odwołaniu darowizny. Prawomocnym wyrokiem z dnia 11 kwietnia 2012 r. Sąd Okręgowy w Tarnowie oddalił przedmiotowe powództwo oceniając, że zachowanie A. W. nie nosiło cech rażącej niewdzięczności. W szczególności Sąd ustalił, że pozwany i jego żona nie ograniczali powódce możliwości korzystania z przysługujących jej uprawnień wynikających z umowy dożywocia, że pozwany nie zaniedbywał obowiązków względem powódki, natomiast konflikty pomiędzy powódką a jej synową mają charakter wzajemny.

Nadto Sąd Okręgowy ustalił, że po dacie wydania wyżej opisanego wyroku sytuacja faktyczna w zakresie relacji powódki i pozwanego nie zmieniła się. Strony nadal zamieszkują w jednym domu, wraz z żoną i dzieckiem pozwanego. Powódka zajmuje tam jeden pokój. Koszty utrzymania domu ponosi pozwany.

Powódka nadal w zajmowanym przez siebie pomieszczeniu przyrządza sobie posiłki, sama również w tym pokoju pierze ręcznie swoją odzież. Nie chce, aby jej ubrania były prane przez żonę pozwanego. S. S. nie korzysta ze wspólnej łazienki, myjąc się w zajmowanym przez nią pokoju. Pozwany i jego żona nie zabraniają powódce korzystać z łazienki, jednak powódka nie korzysta z niej od czasu dawnego konfliktu z synową, po tym jak synowa zwróciła powódce uwagę, aby sprzątała zabrudzenia jakie zostawiała po wizycie w łazience.

Z ustaleń Sądu wynika także, że zasadniczy konflikt istnieje pomiędzy powódką a żoną pozwanego. Obie nadal ze sobą nie rozmawiają, często dochodzi między nimi do wymiany zdań, w czasie których zdarza się, że kobiety wzajemnie się obrażają. Sam pozwany zachowuje się w stosunku do powódki grzecznie, nie obraża jej, stara się zachować postawę neutralną.

Sąd poczynił także szczegółowe ustalenia dotyczące bieżącego życia stron, wyjazdów powódki do lekarza, wizyt powódki u innych członków rodziny, tego, że powódka przeważającą część dnia spędza poza domem, u sąsiadów oraz, że wobec tych osób narzeka na pozwanego i jego żonę.

W tym stanie rzeczy Sąd uznał zgłoszone w sprawie roszczenie za nieuzasadnione.

W pierwszej kolejności Sąd wskazał, że z mocy art. 365 kpc jest związany prawomocnym rozstrzygnięciem Sądu Okręgowego w Tarnowie zawartym w wyroku z dnia 11 kwietnia 2012 r., którym oddalono uprzednio zgłoszone przez S. S. roszczenie o odwołanie darowizny. Tym samym przedmiotem badania w niniejszej sprawie mogły być jedynie okoliczności faktyczne, które miały miejsce po dacie wydania wyżej wskazanego wyroku.

Odwołując się do treści art. 898 kc i art. 900 kc Sąd I instancji uznał, że w świetle ustalonych okoliczności faktycznych brak jest podstaw do przyjęcia, iż zachowanie pozwanego może być kwalifikowane jako rażąca niewdzięczność. Tym samym nie zachodzą przesłanki uzasadniające odwołanie spornej darowizny.

Sąd podkreślił, że aktualnie nie uległy zmianie okoliczności faktyczne, które były podstawą oceny przy wyrokowaniu przez Sąd Okręgowy w poprzednio prowadzonym postępowaniu sądowym. W istocie okoliczności te stanowią kontynuację tego samego rodzaju zachowań co uprzednio, będąc wynikiem powstałej w dacie zawarcia przez pozwanego związku małżeńskiego sytuacji konfliktowej. Zasadniczą przyczyną nieporozumień pomiędzy powódką i pozwanym jest konflikt S. S. z żoną A. W. oraz fakt, że powódka nie akceptuje synowej. Na tym tle dochodzi do

nieporozumień, w tym także związanych ze zwracaniem powódce uwagi na potrzebę zachowania właściwej higieny. W ocenie Sądu pozwany stara się nie angażować w istniejący konflikt. Brak jest także podstaw do przyjęcia, że pozwany swoim zachowaniem w jakikolwiek sposób przyczynia się do powstawania konfliktów pomiędzy nim, jego żoną a powódką. Stara się natomiast zachować postawę neutralną, unika stawiania po którejkolwiek ze stron.

Za nieuzasadnione uznał Sąd zarzuty powódki, że pozwany ogranicza korzystanie z przysługujących jej uprawnień, nie interesuje się losem i potrzebami matki, nie przejawia zainteresowania udzieleniem jej pomocy. Ustalony stan faktyczny wskazuje bowiem, że pozwany wyraża gotowość pomocy powódce, to powódka nie wyraża zainteresowania uzyskaniem pomocy od pozwanego, często nie informując go nawet o tym, że jest chora.

W tym stanie rzeczy Sąd Okręgowy powództwo oddalił. Rozstrzygnięcie o kosztach procesu Sąd oparł na przepisie art. 98 kpc.

Od powyższego orzeczenia apelację wniosła powódka.

S. S., zaskarżając wyrok w całości, zarzuciła Sądowi I instancji naruszenie przepisów prawa materialnego, a to:

- art. 898 § 1 kc przez błędną wykładnię i przyjęcie, że obdarowany nie dopuścił się rażącej niewdzięczności w rozumieniu tego przepisu względem swojej matki – darczyńcy S. S. w sytuacji, gdy w toku postępowania dowodowego przed sądem pierwszej instancji wykazano szereg rażąco niewłaściwych zachowań obdarowanego względem darczyńcy, polegających w szczególności na niepowstrzymaniu swojej małżonki od działań skierowanych przeciwko powódce i tym samym tolerowanie takich zachowań, jak również naruszanie podstawowych obowiązków ciążących na obdarowanym wobec darczyńcy, które ją krzywdziły, a to niewykazywanie zainteresowania jej osobą i losem, a zwłaszcza stanem zdrowia, ograniczenie powódce możliwości korzystania z przysługującego jej uprawnień wynikających z aktu darowizny oraz niezapewnienie powódce odpowiednich warunków mieszkaniowych i sanitarnych;

- art. 64 kc w zw. z art. 900 kc poprzez ich niezastosowanie w sytuacji, gdy właściwie oceniony materiał dowodowy dawał podstawy do ustalenia, iż doszło do skutecznego odwołania darowizny z uwagi na rażąca niewdzięczność ze strony obdarowanego względem darczyńcy.

Nadto apelująca zarzuciła naruszenie przepisów prawa procesowego, tj.:

- art. 233 § 1 kpc poprzez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów, dokonanej pobieżnie i wybiórczo, wbrew zasadom logiki i doświadczenia życiowego w wyniku uznania za wiarogodne zeznań świadka P. W. i pozwanego w sytuacji, gdy są oni osobiście zaangażowani w konflikt oraz zainteresowani rozstrzygnięciem sprawy;

- art. 233 § 1 kpc poprzez brak wszechstronnego rozważenia materiału dowodowego i dokonania jego oceny z pominięciem istotnej części tego materiału, a także brak wyjaśnienia dlaczego Sąd I instancji pominął dowody, które zostały przeprowadzone, w szczególności dokumentacji fotograficznej przedłożonej przez powódkę obrazujących jej obecne warunki mieszkaniowe, sanitarne, jak i miejsce, w którym przechowywana jest odzież.

Wreszcie powódka zarzuciła błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę rozstrzygnięcia polegający na tym, że sąd I instancji nie uwzględnił, że w realiach niniejszej sprawy zachodzi rażąca niewdzięczność ze strony obdarowanego względem darczyńcy w sytuacji, gdy pozwany, poprzez bierną i pasywną postawę tolerowania rażąco niewłaściwego zachowania swojej małżonki względem powódki, jak również brak zapobieżenia i tonacji tych karygodnych zachowań, jak i akceptację takiego stanu rzeczy, dopuszcza się rażącej niewdzięczności; sąd nie uwzględnił także, że zachowanie samego obdarowanego było rażąco niewłaściwe poprzez niewykazywanie jakiegokolwiek zainteresowania stanem zdrowia matki, jej kilkudniową nieobecnością w domu itp., jak i nie podejmowanie jakichkolwiek prób załagodzenia konfliktu małżonki z matką.

W uwzględnieniu podniesionych zarzutów apelująca wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uwzględnienie powództwa w całości oraz zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego, ewentualnie – o uchylenie zaskarżonego

wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania odwoławczego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja powódki nie może odnieść zamierzonego skutku.

Jak trafnie wskazał Sąd I instancji, podstawowe znaczenie w sprawie ma fakt, iż pomiędzy stronami toczyło się już postępowanie o przeniesienie własności nieruchomości w wykonaniu poprzednio złożonego oświadczenia z dnia 24 sierpnia 2011 r. odwołującego darowiznę, zakończone prawomocnym wyrokiem z dnia 11 kwietnia 2012 r. oddalającym powództwo. Aktualnie prowadzone postępowanie zostało zainicjowane pozwem wniesionym równo rok po wydaniu wyżej wskazanego wyroku, bo w dniu 19 kwietnia 2013 r. Wytoczenie tego powództwa nie zostało przy tym poprzedzone złożeniem oświadczenia o odwołaniu darowizny. Stąd, przy uznaniu, że to pozew zawiera oświadczenie o odwołaniu darowizny, zakres badania przyczyn jej odwołania ograniczony jest do okoliczności przytoczonych na uzasadnienie żądania pozwu.

Zważyć zatem należy, że w obu sprawach wskazane zostały tożsame podstawy odwołania darowizny, mające świadczyć o rażącej niewdzięczności obdarowanego. W pierwszej ze spraw rażąco naganne zachowanie pozwanego względem powódki miało polegać na niewykonywaniu obowiązków wynikających z aktu notarialnego, nie wykonywania obowiązków związanych z opieką nad darczyńcą, znęcaniu się psychicznym nad powódką przez niego i jego żonę, groźbach kierowanych do powódki przez żonę pozwanego, akceptacji naganego zachowania swojej żony wobec darczyńcy. Tożsamy zakres podstaw odwołania darowizny został wskazany w pozwie z dnia 19 kwietnia 2013 r.

Zgodnie z art. 365 kpc, orzeczenie prawomocne wiąże nie tylko strony i sąd, który je wydał, lecz również inne sądy oraz inne organy państwowe i organy administracji publicznej, a w wypadkach w ustawie przewidzianych także inne osoby. Związanie, o którym mowa w cyt. normie procesowej, polega na związaniu wskazanych w niej osób dyspozycją zawartą w sentencji wyroku skonkretyzowanej, zindywidualizowanej i trwałej normy prawnej wywiezionej przez sąd z norm generalnych i abstrakcyjnych zawartych w przepisach prawnych. Inne sądy, organy państwowe oraz organy administracji publicznej rozstrzygające w sprawach innych niż karne (§ 2) są związane prejudycjalnie, czyli nie mogą dokonać odmiennej oceny prawnej roszczenia niż zawarta w prejudycacji, ale także nie mogą dokonać odmiennych ustaleń faktycznych. Związanie stron oraz prejudycjalne związanie innych organów określane są jako pozytywny aspekt prawomocności materialnej.

Oznacza, że jeżeli wcześniejszy wyrok rozstrzyga kwestię, która ma znaczenie prejudycjalne w sprawie aktualnie rozpoznawanej, kwestia ta nie może być w ogóle badana. Ma bowiem gwarantować poszanowanie prawomocnego orzeczenia sądu, regulującego stosunek prawny będący przedmiotem rozstrzygnięcia.

Z tego punktu widzenia oddalenie wyrokiem z dnia 11 kwietnia 2012 r. powództwa S. S. skierowanego przeciwko A. W. o nakazanie złożenia oświadczenia woli w wyniku odwołania darowizny przesądza, że występujące w dacie odwołania darowizny zachowania pozwanego nie dawały podstaw do ich kwalifikacji jako rażącej niewdzięczności, co mogłoby stanowić podstawę do złożenia skutecznego oświadczenia o odwołaniu darowizny.

Taki stan rzeczy rodzi dwojakiego rodzaju konsekwencje.

Po pierwsze – jak to zasadnie powołuje Sąd Okręgowy – podstawą badania skuteczności oświadczenia o odwołaniu darowizny zawartego w pozwie z dnia 19 kwietnia 2013 r. mogą być jedynie okoliczności faktyczne, które miały miejsce po okresie będącym podstawą oceny przy wyrokowaniu w dniu 11 kwietnia 2012 r. - do daty wniesienia pozwu w niniejszej sprawie.

Po drugie, w zakresie zdarzeń istotnych dla oceny skuteczności oświadczenia powódki z dnia 24 sierpnia 2011 r. o odwołaniu darowizny, które były przedmiotem oceny przy wyrokowaniu w poprzedniej sprawie, Sąd rozpoznający niniejszą sprawę nie może dokonać odmiennych ustaleń faktycznych, jak też dokonać ich odmiennej oceny prawnej.

Zważyć zatem należy, że aktualnie, jako podstawę odwołania darowizny powódka powołuje tożsame przejawy zachowań pozwanego wobec niej co w poprzednim postępowaniu. Nadto, ogólnikowość podstawy faktycznej, utrudniająca dokładne umiejscowienie poszczególnych zdarzeń w czasie powoduje, że co najmniej w części roszczenie powódki odwołuje się do tych samych zachowań pozwanego, które były już przedmiotem oceny dokonanej wyrokiem z dnia 11 kwietnia 2012 r. Tym samym, co najmniej częściowo, roszczenie powódki zmierza do zakwestionowania oceny wynikającej z wyroku sądowego, korzystającego – z mocy art. 365 § 1 kpc – z prawomocności materialnej.

Nadto przypomnienia wymaga, że pomiędzy stronami - na podstawie art. 366 kpc - wyrok z dnia 11 kwietnia 2012 r. korzysta z powagi rzeczy osądzonej.

Uwzględniając powyższe przyjąć należy, że tożsamość przyczyn odwołania darowizny w obu oświadczenia powódki powoduje, iż aktualnie zakres badania sprawy może być ukierunkowany wyłącznie na ustalenie, czy po okresie będącym podstawą badania w poprzednio prowadzonym postępowaniu, w ramach ustalonych stosunków faktycznych panujących między stronami, miały miejsce tego rodzaju zachowania pozwanego, które uzasadniają ocenę, iż były rażąco naganne.

W tym stanie rzeczy, a także przy uwzględnieniu treści przeprowadzonych dowodów i dokonanej przez Sąd Okręgowy ich oceny, ustalenia dokonane w pierwszej instancji Sąd Apelacyjny przyjmuje za własne.

Przede wszystkim nie budzą jakichkolwiek wątpliwości ustalenia faktyczne dotyczące źródła konfliktu istniejącego między stronami oraz pomiędzy powódką i żoną pozwanego. W tym zakresie Sąd nie był uprawniony do zakwestionowania i poczynienia odmiennych ustaleń faktycznych od przyjętych za podstawę wyrokowania w poprzednio prowadzonej między stronami sprawie. Nie budzą wątpliwości ustalenia co do zakresu korzystania przez powódkę z pomieszczeń w domu znajdującym się na darowanej pozwanemu nieruchomości, tego, że stosunki między stronami pogorszyły się po zawarciu związku małżeńskiego przez pozwanego, tego, że na tle korzystania przez powódkę z pomieszczeń wspólnych (łazienki), jak też na tle prowadzenia domu przez żonę pozwanego doszło pomiędzy powódką i jej synową do konfliktu, że pomiędzy powódką a żoną pozwanego dochodzi do wymiany zdań, w tym wzajemnych wyzwisk, że pozwany nie odmawiał powódcce pomocy w istotnych sprawach oraz, że to sama powódka nie odzywa się do pozwanego i o nic go nie prosi.

Ujawniony w sprawie materiał dowodowy nie daje podstaw do stwierdzenia, że po upływie okresu objętego badaniem w poprzednio prowadzonym postępowaniu doszło do jakiegokolwiek zmiany stosunków faktycznych między stronami. Istniejący w dacie wyrokowania stan faktyczny uległ stabilizacji. W istocie mamy zatem do czynienia z kontynuacją istniejącego wówczas stanu rzeczy i przejawami tych samych zachowań stron. Dodatkowo, treść przeprowadzonych dowodów nie wskazuje na to, iż doszło do nasilenia istniejącego konfliktu, by pojawiły się inne źródła ewentualnych nagannych zachowań pozwanego, bądź też, by w ramach już istniejącego konfliktu miały miejsce ze strony pozwanego ekscesy wykraczające ponad dotychczas stwierdzane przejawy zachowań, które mogłyby stanowić podstawę do ich oceny jako rażąco naganne.

Zauważenia wymaga, że w niniejszej sprawie doszło do próby ponownego ustalenia tych samych okoliczności co w poprzednio prowadzonym postępowaniu, jak choćby kwestii związanych z pretensjami kierowanymi do powódki w związku z korzystaniem przez nią ze wspólnej łazienki, czy też braku realizacji przez pozwanego obowiązków wynikających z umowy dożywocia bądź brakiem zainteresowania osobą powódki – co było niedopuszczalne. Zgromadzony w sprawie materiał dowodowy nie pozwalał natomiast na poczynienie ustaleń powoływanych w apelacji, z których wynikałoby, że doszło do istotnej zmiany wzajemnych relacji stron. W rzeczywistości treść poszczególnych dowodów osobowych, w tym powoływanych przez powódkę, odwołuje się do tego samego rodzaju zachowań, które miały miejsce przy poprzednio dokonywanej ocenie. Nadto, zeznania świadków i stron są na tyle ogólnikowe, że nie pozwalają na dokładne umiejscowienie poszczególnych zdarzeń w czasie. Tym samym nie jest możliwe ustalenie, czy dane zdarzenie było podstawą odwołania darowizny oświadczeniem z dnia 24 sierpnia 2011 r., czy też odwołania darowizny dokonanego niniejszym pozwem. Zeznania te w sposób ogólny opisują pewien niezmienny stan rzeczy w zakresie wzajemnych relacji między stronami, przy sporadycznym odwołaniu się do poszczególnych wydarzeń.

Z powyższych względów bezzasadne są zarzuty apelującej skierowane przeciwko podstawie faktycznej wyroku. Fakt związania rozstrzygnięciem zawartym w wyroku z 11 kwietnia 2012 r. oraz treść przeprowadzonych w niniejszej sprawie dowodów nie pozwalała na poczynienie odmiennych ustaleń. W tym zakresie dokonana przez Sąd I instancji ocena dowodów nie budzi jakichkolwiek zastrzeżeń – także z przyczyn powołanych w uzasadnieniu Sądu Okręgowego.

Nie mogą zmienić tego stanu rzeczy eksponowane w apelacji dowody z dokumentacji fotograficznej. Dowody te podlegają bowiem w ocenie w świetle całokształtu zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego. W świetle zeznań pozwanego oraz świadków brak jest podstaw do uznania, iż doszło do celowego zniszczenia rzeczy powódki przez pozwanego, natomiast same warunki mieszkaniowe powódki nie budzą w sprawie kontrowersji.

Wbrew zarzutom apelacji, Sąd I instancji miał podstawy – w ramach dokonywanej oceny dowodów – do poczynienia ustaleń faktycznych z odwołaniem się do zeznań pozwanego i jego żony. Sam fakt, iż były to osoby bezpośrednio zaangażowane w konflikt z powódką nie stanowi wystarczające przyczyny dla odmowy tym zeznaniom wiarygodności.

W tym stanie rzeczy w pełni należy podzielić dokonaną przez Sąd Okręgowy ocenę prawną. Przede wszystkim trafne są teoretyczno-prawne wywody Sądu co do znaczenia i rozumienia przesłanek określonych art. 898 kc i art. 900 kc. W związku z tym, w świetle dokonanych ustaleń faktycznych, w pełni na akceptację zasługuje ocena, że zachowania pozwanego nie wypełniają przesłanki rażącej niewdzięczności, co mogłoby uzasadniać odwołanie darowizny przez powódkę.

Niezależnie od powyższego, ponad argumentację powołaną przez Sąd Okręgowy wskazać należy, że istniejący, niezmienny stan stosunków między stronami został już oceniony przy wyrokowaniu w dniu 11 kwietnia 2012 r. i tak dokonana ocena Sąd w niniejszej sprawie jest związana. Skoro zatem w niniejszej sprawie powódka nie wykazała, iż okoliczności faktyczne w zakresie tych relacji i zachowań pozwanego uległy zmianie, jak też nie wykazała, by pozwany dopuścił się innych nagannych zachowań w ramach już istniejącego konfliktu – to powództwo nie mogło zostać uwzględnione.

Biorąc powyższe pod uwagę Sąd Apelacyjny, na podstawie art. 385 kpc, orzekł jak w sentencji.

O kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powódce z urzędu Sąd orzekł zgodnie z § 19 w zw. a § 6 pkt 7 i § 13 ust.1 pkt 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz.U. Nr 163, poz. 1348 z późn. zm).

SSA Grzegorz Krężolek SSA Paweł Rygiel SSO Barbara Baran